

Še vedno smo tukaj

»ŠE VEDNO SMO TUKAJ«

Dokumentarno fotografski projekt »Še vedno smo tukaj« je nastal na pobudo fotografije Ele Zdešar, razvijal pa se je s podporo in sodelovanjem Slovenija-transplanta. Zgovoren in simbolen naslov »Še vedno smo tukaj« nagovori vsakogar, od svojcev darovalcev, medicinskih in zdravstvenih ekip, transplantacijskih koordinatorjev, strokovnih podpornih in logističnih služb, do prejemnikov organov.

Dokumentarne fotografije z umetniško vrednostjo niso klasična reportaža, a prikazujejo avtentične prizore iz okolja, ki je večini nedostopno. Fotografinja Zdešar je leto in pol spremljala ekipe v Sloveniji in tujini ter dokumentirala postopke od klica v centralno koordinacijsko pisarno v Slovenija-transplantu do zaključka operacij darovanja in transplantacij. Fotografije s prefinjenim pristopom razkrivajo ljudi, prizore iz operacijske dvorane, posamezne intimne detajle in strokovne dimenzije darovanja in transplantacij organov. Kot utemeljuje Zdešar: »Ko si v gledališču ogledamo baletno predstavo, se zavesa dvigne, snopi luči sledijo plesalcem. Ploskamo, ko se zavesa spustijo. Ne vidimo pa ljudi, ki so zaveso dvignili, ki so usmerjali luči, ki so sestavili in prilagajali scenografijo, ki so ustvarili oblačila, ki so igrali glasbo, ki so ustvarili koreografijo. Prav tako zgodb o darovanju in presaditvah ne pripovedujejo samo pacienti prejemniki in darovalci, ampak tudi kirurgi in medicinske sestre, koordinatorji in širša podporna ekipa, ki skrita pred očmi publike, zvesto stoji za vsako osebo, ki jih potrebuje.«

Pričujoč foto esej gledalce vabi k globljemu spoznavanju strokovno kompleksnega področja. Kot poudarja Andrej Gadžijev, dr. med., direktor Zavoda Slovenija-transplant, je za sprejemanje informiranih odločitev glede darovanja organov potrebno dovolj kredibilnih informacij: »Več, ko vemo o darovanju in presaditvah organov, manj je strahov in dilem. Razstavne fotografije nazorno zmanjšujejo zmotna prepričanja in odpirajo pogovore. Nenazadnje obiskovalce tudi vabijo k soočenju z vprašanjem, ali bi po smrti darovali organe. S tem projekt »Še vedno smo tukaj« poleg didaktičnega zavzame tudi širši družbeno-humanistični namen.«

V Slovenija-transplantu se zahvaljujemo vsem, ki so pri projektu sodelovali, še posebej sodelujočim v nacionalni donorsko-transplantacijski mreži in logistični podpori.

Ljubljana, oktober 2025

Vse se začne s prvim klicem v centralno koordinacijsko pisarno, ki se nahaja v Zavodu Slovenija-transplant. Tam centralni transplantacijski koordinatorji (CTK) vse dni v letu zagotavljajo 24-urno pripravljenost in dosegljivost. Prejmejo lahko dve vrsti klica: klic iz ene od slovenskih bolnišnic, da je oseba možgansko mrtva in obstaja verjetnost, da bo ob soglasju svojcev darovala organ(e), ali pa iz Eurotransplanta, kjer imajo na voljo organ, ki je primeren za nekoga, ki čaka na zdravljenje s presaditvijo v Sloveniji.

Pisarna Slovenija-transplant, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

VARNOST IN SLEDLJIVOST ORGANOV

V Sloveniji in drugih državah članicah Eurotransplanta smo zavezani k zagotavljanju popolne sledljivosti, preglednosti in varnosti v nacionalni in mednarodni mreži izmenjave organov in tkiv. Vsak organ, namenjen za presaditev, je voden in sledljiv v celotni verigi postopkov od darovanja do transplantacije. Ob odvzemu je vsak organ označen s svojo identifikacijsko številko z vsemi podatki o darovalcu, bolnišnici, osebjju.

Podatki so psevdonimizirani in niso javno prepoznavni. Do podatkov lahko dostopajo le pooblašene osebe. Na ta način se zagotavlja tako sledljivost, kot varnost. V mrežo ne more vstopiti organ nepojasnjene izvora.

PROTOKOLI

Čeprav koordinacija od darovanja do presaditve organa poteka po natančno določenih protokolih in v predvidenem sosledju, je vsaka svojstven izziv. Centralni transplantacijski koordinatorji (CTK) in koordinatorice komunicirajo z letališči, mejno policijo, transplantacijskimi ekipami, bolnišničnimi koordinatorji, laboratoriji ... Pojavljajo se nepredvidene zamude in logistične, kadrovske, prostorske ali tehnične ovire, ki jih naši izkušeni CTK-ji rešujejo dan in noč. Med eno koordinacijo lahko opravijo tudi več kot 100 klicev.

CESTNI URGENTNI PREVOZ

Ko je urejena vsa potrebna dokumentacija in je prejemnik oz. prejemnica pripravljen/a na poseg, in ko je potrjena ekipa za operacijo za presaditev, čas neusmiljeno teče. V transplantacijskem centru se zbere kirurška ekipa, ki bo podarjene organe odvzela in tudi presadila. Centralni koordinator in ekipa s pripravljenimi transportnimi torbami lahko sedejo v reševalno vozilo, prižgejo se

sirene. Reševalno vozilo hiti v eno od donorskih bolnišnic v nacionalni mreži ali pa na letališče. Po darovanju je potreben hiter transport zdravniških ekip in organov v transplantacijski center.

Reševalno vozilo, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

GNEČA V OPERACIJSKI DVORANI

V donorski bolnišnici se lahko zberejo kirurške ekipe iz različnih držav znotraj Eurotransplanta. V vnaprej določenem zaporedju vsaka ekipa opravi svoj del, a vse se dogaja hkrati v istem operacijskem prostoru. V sterilni dvorani, previdno in do darovalcev spoštljivo odvzamejo organe ter jih shranijo v škatle z zdrobljenim ledom. Zaradi števila ljudi in opreme so operacijske dvorane lahko precej natrpane. Operacije pogosto potekajo ponoči.

Operacijska dvorana, Slovenija 2024 / ©Ela Zdešar

TRANSPORTNA ŠKATLA

Čas, ko so organi lahko izven človeškega organizma, je zelo omejen. Organe prevažamo v posebnih hladilnih torbah. Ti posebni zabojniki med transportom ščitijo organe in ohranjajo njihovo funkcionalnost. V zabojniku se organi shranijo v sterilne vrečke, obdane s hladilno raztopino, nato pa se vse skupaj položi v škatlo s srežem (zdrobljenim ledom), kjer je temperatura vseskozi okoli 4°C. S tem se upočasnijo presnovni procesi in zmanjša tveganje, da bi tkivo začelo propadati.

Reševalno vozilo, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

POZORNOST IN OSREDOTOČENOST

Pri odvzemu sodeluje številčna transplantacijska ekipa. Vloga vsakega je določena. V operacijski sobi vlada napetost, koncentracija operacijskega tima je visoka, vsi so sklonjeni nad umrlim darovalcem ali darovalko.

Slovenska kirurška ekipa je potovala v Avstrijo po organ, ki je bil le nekaj ur kasneje presajen prejemniku v Sloveniji.

Operacijska dvorana, Avstrija, 2024 / ©Ela Zdešar

PRIPRAVE NA VZLET

Letalski prevoz se najpogosteje uporablja pri presaditvah srca, pljuč in jeter, ko je čas od darovanja do presaditve najbolj omejen. Kadar je državno letalo Falcon prosto, se lahko uporabi tudi za namen medicinskega transporta. Dežurna posadka Falcona 2000EX je v dveurni pripravljenosti od klica do vzleta. Piloti pregledajo sistem in pripravijo letalo za let, izračunajo najkrajšo pot, preverijo vremenske pogoje in uskladijo dovoljenja za vzlet ter pristanek.

Ko zdravniška ekipa prispe na letališče, so piloti že pripravljeni za vzlet brez odlašanja. Zavedajo se svojega poslanstva in naredijo vse, kar je v njihovi moči, da ni nepotrebnih zamud.

VKRCANJE NA LETALO

Konec marca 2015 je bila med Ministrstvom za obrambo in Zavodom Republike Slovenije za presaditve organov in tkiv Slovenija transplant podpisana Pogodba o sodelovanju v zvezi z uporabo letala Falcon 2000 EX za izvajanje nujnih prevozov človeških organov. Izvajanje pogodbe je potekalo v sodelovanju z Univerzitetnim kliničnim centrom Ljubljana in preraslo v tripartitni sporazum. 2. maja 2025 je minilo deset let od prvega prevoza organa za presaditev, ki ga je izvedla posadka Slovenske vojske z letalom Falcon.

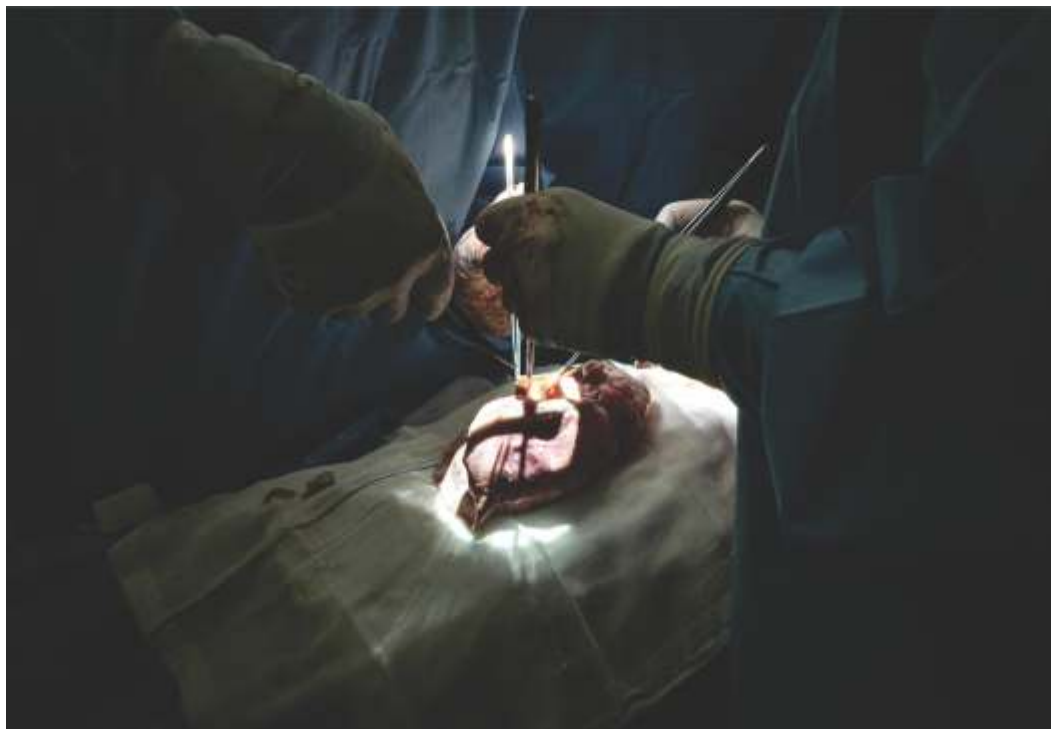

Vsi leti za potrebe Slovenija-transplanta imajo oznako medicinski let, zato imajo prednost pred vsemi letalniki. Po vzletu kontrolorji letenja omogočijo čim bolj neposredno letenje na ciljno destinacijo. Zato je tudi čas letenja krajši.

Letališče Brnik, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

KLINIČNA OCENA

Kirurgi skrbno pripravljajo pljučno krilo za transplantacijo. Delo je izjemno natančno in zahteva dolgoletno uvajanje in izkušnje, tudi iz svetovno znanih centrov v tujini, kamor odhajajo ekipe UKC Ljubljana na izpopolnjevanje. V zadnjih trenutkih pred operacijo se izvajajo natančni medicinski pregledi in odstranjujejo morebitne nepravilnosti pri organu, da bi zagotovili čim boljše izhode zdravljenja s transplantacijo.

Postopki pogosto potekajo tudi ponoči. Prednost je, da je takrat lažje uskladiti delo številčnih ekip, na voljo so dovolj prostorne operacijske dvorane, ki so tekom dneva sicer lahko zasedene zaradi urgentnih in rednih operacij.

PESTROST UNIFORM

Odvzem in presaditev sta medicinsko in logistično najzahtevnejši veji v humani medicini. Število strokovnjakov in podpornih služb, ki sodelujejo pri posameznem postopku, se lahko povzpne do 100. Številčnost je odvisna tudi od tega, koliko organov je pri darovalcu ali darovalki primernih za odvzem, in ali prihajajo ekipe tudi iz tujine. Brez odličnega interdisciplinarnega sodelovanja in usklajenosti, zdravljenje s transplantacijo ne bi bilo mogoče. Fotografija prikazuje obešalnik pred operacijsko dvorano s pestrostjo zdravstvenih uniform.

Pred operacijsko dvorano, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

OPERACIJSKE MEDICINSKE SESTRE

Nepogrešljiv del ustaljene ekipe za odvzem in transplantacijo so operacijske medicinske sestre. Njihovo delo se začne še pred prihodom kirurga v operacijsko dvorano. Skrbno pripravijo sterilna polja, razporedijo kirurške inštrumente in preverijo, da so vsi potrebni inštrumenti pripravljeni. Med operacijo so njihove roke podaljšek kirurških.

Operacijska dvorana, Slovenija, 2025 / @Ela Zdešar

ORKESTER V OPERACIJSKI DVORANI

Monitorji, cevke in instrumenti so v operacijski dvorani premišljeno razporejeni. A kljub visoki tehnologiji, je vsak gib človeški. Roka, ki nežno premakne organ, očesni stik, ki preveri sinhronost ekipe. Odvzem in transplantacija organov ni le medicinska operacija. Je orkester, kjer ima vsak član svojo vlogo in prispeva k harmoniji.

Operacijska dvorana, Francija, 2025 / ©Ela Zdešar

ZBRANOST IN ODGOVORNOST

Transplantacijska dejavnost je osnovna dejavnost v UKC Ljubljana. Z vrhunskimi strokovnjaki in podpornimi ekipami edini v Sloveniji opravljajo tovrstne posege in zdravljenje. V UKC Ljubljana tudi zagotavljajo doživljenjsko spremljanje bolnikov po transplantaciji. Na fotografiji si torakalni kirurg po vrnitvi z organom iz donorskega centra v tujini pred operacijo skrbno umiva in razkužuje roke. Vsak gib šteje, sterilnost je ključna, odgovornost pa neizmerna.

UKC Ljubljana, Slovenija 2024 / ©Ela Zdešar

PRED PRESADITVIJO

Pred presaditvijo organa v telo prejemnika oz. prejemnice se opravijo dodatne medicinske preiskave. Vse z namenom, da se zagotovi skladnost in najboljše možno delovanje organa/presadka v novem organizmu.

*Operacijska dvorana,
Slovenija, 2024 /
©Ela Zdešar*

Poleg številnih laboratorijskih preiskav, se opravi tudi zunanji medicinski pregled organa in ocena, da ni zunanjih poškodb ali nenavadnosti.

PREHOD

Današnja tehnologija omogoča natančno beleženje še tako minimalnih življenjskih znakov. Hkrati je mogoče jasno in nedvoumno dokazati popolno zaustavitev možganskih funkcij. Ko odmrejo možgani, jih ni mogoče pozdraviti ali obuditi, človek je mrtev. Funkcionalnost organov v umrlem človeškem organizmu za krajši čas umetno ohranjajo podporne aparature.

Operacijska dvorana, Slovenija, 2025 / ©Ela Zdešar

Pri transplantaciji pljuč in srca je bolnika prejemnika potrebno za kratek čas priključiti na izven telesni krvni obtok. Za stabilnost pacientov med posegom je ključnega pomena delo in znanje perfuzionistov. Perfuzijske naprave so zapletena medicinska oprema s cevmi in rezervoarji, ki zagotavljajo perfuzijo vitalnih organov med kirurškimi posegom in, da kri s kisikom učinkovito kroži po telesu ob odstranitvi nedelujočega srca ali pljuč. Tudi pred odvzemom iz telesa vse organe speremo s posebno perfuzijsko tekočino in jih pripravimo na transport.

TRENUTEK TIŠINE

Fotografija prikazuje naglavno opremo glavnega kirurga, ki vodi presaditev. Kirurg si med sedemurno transplantacijo pljuč vzame kratek trenutek, ko se po ključnih prvih korakih nekoliko odmakne od operacijske mize. Med menjavo rokavic s pogledom preveri potek dela ter usklajenost ekipe.

Operacijska dvorana, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

PRVI JUTRANJI ŽARKI

Prazna operacijska dvorana po večurni nočni transplantaciji srca govori sama zase. Zunaj so se že prikazali prvi sončni žarki, ko pokvarjena stenska ura še vedno stoji na pol treh zjutraj. Zdravniška in sestrška ekipa si je lahko vzela le kratek oddih, preden so že bili na vrsti za svoj redni delavnik.

UKC Ljubljana, Slovenija, 2024 / ©Ela Zdešar

IN TI? SI SE ŽE OPREDELIL/A GLEDE DAROVANJA ORGANOV?

Nepričakovano se lahko sami ali naši bližnji znajdejo na strani darovalcev ali prejemnikov. Statistično je trikrat večja verjetnost, da bomo sami potrebovali zdravljenje, kot da bomo umrli na način, da bomo lahko darovali organe.

*Pisarna
Slovenija-transplant,
2024 / ©Ela Zdešar*

Premislite, ali bi po smrti želeli darovati organe. Odločite se in se o tem pogovorite s svojimi bližnjimi ter izrazite svojo voljo v registru. Ne prenašajte odgovornosti odločanja na druge. Z eno plemenito odločitvijo lahko pomagate več ljudem v življenjski stiski. Več informacij najdete na spletni strani **www.slovenija-transplant.si**.

Ela Zdešar (2001) je veterinarska tehnica, diplomirana inženirka fotografije na Višji strokovni šoli Srečka Kosovela (Sežana) in diplomantka digitalnih umetnosti in praks na Akademiji umetnosti, Univerze v Novi Gorici. Končala je prvo in drugo stopnjo programa VII Academy za pripovedno in dokumentarno prakso. Poleg fotografskih in drugih umetniških projektov deluje v mednarodni iniciativi The seven foundation kot raziskovalna sodelavka, administrativna pomočnica in asistentka učiteljev.

Njena dela so bila razstavljena v Italiji, Indoneziji, Argentini, Franciji, Bosni in Hercegovini in Sloveniji. Tri leta zapored je bila prejemnica naziva Mladi up Zavarovalnice Triglav in Zavoda Vse bo v redu. Je prejemnica mentorskega programa za okoljevarstveno fotografijo Vital Impacts Environmental Photography Mentorship Program, ki je del iniciative Square Mile, podprte s strani The seven foundation in PhotoWings ter ena izmed finalistov festivala OKO Bohinj.

Projekt »Še vedno smo tukaj« je ustvarjala s ciljem spodbujanja dialoga, prizadevanja in spreminjanja družbenega diskurza o darovanju in presaditvah organov. S fotografijami želi osvetliti tisto, kar je običajno skrito: težo izgube, velikodušnost darovanja, predanost strokovnih timov in čudež druge priložnosti.

Fotografije: Ela Zdešar
Spremno besedilo: Andrej Gadžijev, Jana Šimenc, Ela Zdešar
Oblikovanje: Lila Studio
Tisk: Slovenija-transplant, Ljubljana 2025

Slovenija-transplant

**Zavod Republike Slovenije
za presaditve organov in tkiv
Slovenija transplant**

www.slovenija-transplant.si